

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ДФ 08.051.147
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії: **Алексєенко Артем Ігорович** 1984 року народження, громадянин України, освіта вища: навчався в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України з 2022 р., виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Політологія».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 08.051.147, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, місто Дніпро від «23» лютого 2026 року № 51, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

Віталій КРИВОШЕЇН, доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Офіційні опоненти:

Олексій ТРЕТЯК, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціології, політології та філософії ДНКІІ «Державний університет «Київський авіаційний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Микола КАРАЩУК, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Рецензенти:

Ігор ЩЕНКО, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Павло ПЕТРОВ, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

На засіданні 14 квітня 2026 року прийняли рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки Алексєенку Артему Ігоровичу на підставі публічного захисту дисертації «Форма правління як чинник модернізації політико-інституційних відносин в умовах демократичних трансформацій» за спеціальністю 052 Політологія.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, місто Дніпро.

Науковий керівник: **Лясота Аліна Євгенівна**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, соціології та публічного управління Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року

№ 44 (зі змінами).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній політичній науці було встановлено зміст та значення форми правління як чинника модернізаційних перетворень політико-інституційних відносин в рамках процесів демократизації. У дисертації вперше виявлено модернізаційний потенціал форми правління в контексті функціонування демократизації політичних інститутів, який полягає в нормуванні статусу-кво демократичної політичної участі, балансу представлення влади та опозиції забезпечення прав міноритарних спільнот тощо. Розкрито ознаки інституційної спроможності гілок влади в рамках функціонування парламентської форми правління, до яких належить політична ініціативність, яка полягає в просуванні певних законодавчих змін та законодавчої підтримки політико-інституційних взаємодій, фокусування уваги на стратегічному курсі, яке полягає у збереженні макрополітичної сталості держави на основі позицій представницької, виконавчої та судової влади, співвимірності політичної активності та адекватності реакції на політичні події в умовах політичних криз. Надано оцінювання демократизаційного потенціалу мережної республіки як форми правління, що забезпечує горизонтальну взаємодію наявних політичних інститутів включно із локальними і регіональними громадами, а також громадянського суспільства з інститутами публічної представницької влади з метою забезпечення внутрішньої консолідації політичної системи та ефективного реагування на кризові виклики. У дисертації набуло подальшого розвитку з'ясування вихідних умов оптимальної національної моделі парламентсько-президентської форми правління в Україні, які полягають у фіксації вирішальної ролі спроможного двопалатного парламенту в пролонгації демократичних реформ та закріпленні практик демократичної політичної участі й повноти реалізації принципів політичного плюралізму.

Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України. Обсяг основного тексту дисертації відповідає нормам, встановленим освітньо-науковою програмою «Політологія» за спеціальністю 052 Політологія Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 тез доповідей, представлених на трьох міжнародних та одній вітчизняній наукових конференціях, які відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, зокрема:

1. Алексєнко А.І. Політичні аспекти розвитку форми правління у міждисциплінарному науковому дискурсі. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Вип. 52. С. 311-316.

DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.52.39>

http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/52_2024/41.pdf

2. Алексєєнко А. І. Сучасні форми правління в перспективі інституційних інновацій: політичний аспект. Політикус.2024. Вип.1, № 3. С. 27-32.

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.4>

<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/19906/1/6.pdf>

3. Алексєєнко А. І. Форма державного правління як чинник політичної консолідації трансформаційного суспільства. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. № 50. С. 163-166.

DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.27>

http://apfs.nuoua.od.ua/archive/50_2024/29.pdf

4. Алексєєнко А. І. Форма правління демократичної держави на тлі кризового політико-інституційної дизайну. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2024. Т. 16, № 1. С. 74-81.

DOI: <https://doi.org/10.15421/352421>

<https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1208>

5. Алексєєнко А. І. Модернізація форм правління в умовах політичних трансформацій: політико-інституційні та політико-ситуативні чинники. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2025. Т. 18, № 1. С. 205-211.

DOI: <https://doi.org/10.15421/342524>

<https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1268>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої ради:

Голова спеціалізованої вченої ради – Кривошеїн Віталій Володимирович, доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зауважень немає.

Офіційний опонент – Третяк Олексій Анатолійович, доктор політичних наук (23.00.01 – теорія та історія політичної науки), професор, завідувач кафедри соціології, політології та філософії) ДНКІІ «Державний університет «Київський авіаційний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Зауваження:

1. У дослідженні досить побіжно згадано класичну та досі впливову теорію поліархії влади, запропоновану Робертом Далем ще в 1960-х роках. Для ситуації сучасної України ці концепти є вкрай актуальними, оскільки в поточний період здійснюється апробація національної моделі взаємодії центрів влади в рамках існуючої форми правління. Отже, розгорнута позиція автора з цього питання була б дуже доречною.

2. У контексті розгляду доцільності розвитку публічної суб'єктності судової влади дисертант наводить приклади конфліктної взаємодії виконавчої влади низки країн із судовими органами вищої інстанції. Проте більш обґрунтованої аргументації потребує саме поняття політичних інтересів судової влади, її мотивів та імовірних дій в контексті політико-інституційних

відносин в умовах сучасної демократії. Вельми бажаною була б також відповідь на питання боку дисертанта щодо оптимального рівня політичної суб'єктності або «політизованості» судової влади в умовах демократії.

3. У дисертації значна увага приділяється питанням доцільності та вмотивованості конституційних реформ сучасних форм правління. Автор звертає увагу на проблематику реформування та наводить конкретні кейси в Польщі, Угорщині та низці інших країн. На нашу думку, ця тематика отримала б більш значний емпіричний резонанс, якби дисертант більш докладно представив технології, які використовують автократичні або схильні до автократії режими для контролю над гілками влади.

Офіційний опонент – Карацук Микола Григорович, кандидат політичних наук (23.00.02 – політичні інститути та процеси), доцент, доцент кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України,

Зауваження:

1. Попри наявність комплексного підходу для аналізу теоретичних дискусій стосовно сучасного тлумачення політичних детермінант розвитку форми правління, автор дещо обходить увагою класичні концепції А. де Токвіля, М. Оріу, Ж. Ренара та інших представників французької школи класичного політико-правового інституціоналізму. На цьому тлі можна було б більш рельєфно показати здобутки саме автора дисертації в концептуальному плані.

2. В дисертації неодноразово зазначається, що політико-інституційні відносини «середнього рівня» є основою нового тлумачення напрямків розвитку демократичних форм правління. Однак, ця теза набула б більшої доказовості, якби автор представив перспективу соціальної довіри, політичного консенсусу та соціального капіталу на тлі сучасних політико-інституційних відносин. Також бажано було б більш чітко відобразити конкретних акторів та учасників «горизонтальних взаємодій» в контексті функціонування демократичних форм правління.

3. Дисертант вводить, по суті, новий різновид демократичної форми правління, який він позначає як «мережна (мережева?) республіка». Означений термін зустрічається в сучасних розробках щодо соціальних наслідків інформаційно-технологічної революції. Отже, вимір цифровізації політичних відносин міг би презентувати доречні наслідки та емпіричні свідчення, які б покращили розуміння нового концепту.

4. Автор значну увагу приділяє тлумаченню кейсових випадків політичного впливу форм правління на перебіг демократичної трансформації. Водночас не представленою залишається значна база кейсів розвитку форм правління країн Африки, Азії та Латинської Америки, які мали досвід конституційних реформ та політико-інституційних інновацій наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Цей досвід був би також корисний на тлі конституційно-реформаційної законотворчості в сучасній Україні.

Рецензент – Іщенко Ігор Васильович, доктор політичних наук

(23.00.02 – політичні інститути та процеси), професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Зауваження:

1. Автор у своїй роботі доречно звертає увагу на процеси автократизації форм правління. При цьому він наводить слушний приклад сучасної Угорщини. Водночас варто було б показати принципи та перебіг автократизації в інших регіонах світу, зокрема в країнах Азії, Африки та Латинської Америки. Це б значно посилювало емпіричну репрезентативність роботи.

2. Робота б значно виграла, якби в ній були представлені механізми підвищення суб'єктності (самоствійності, самодостатності) політичної ролі судової влади. Загалом концепція політичної ролі судочинства досить слабо розкрита у сучасній політологічній літературі. Однак, попри наявність цілого підрозділу в роботі, присвяченого цій проблемі, доречно було б вказати рекомендації для судової влади щодо протидії спробам виконавчої та законодавчої влади здійснити підпорядкування та запобігти спробам політичному впливу.

3. У дисертації автор репрезентує окремі ознаки та параметри мінімальної демократичної достатності. Це свідчить про новизну роботи. Водночас, на нашу думку, слід було б співвідносити ці параметри з класичними працями дослідників форм правління та політичних режимів, зокрема Джованні Сарторі, Ларрі Даймонда та Хуана Лінца тощо. У такому випадку був би більш рельєфно відображений внесок автора до вивчення досліджуваної проблематики.

4. У контексті розвитку форми правління сучасної України автор обґрунтовує ідею доцільності формування двопалатного парламенту та загалом впровадження парламентської республіки. Водночас неповною мірою з'ясована позиція автора стосовно параметрів конституційної реформи: балансу між верхньою та нижньою палатою, а також меж взаємодії між гілками влади у новій конфігурації форми правління.

Рецензент – Петров Павло Григорович, кандидат політичних наук (23.00.02 – політичні інститути та процеси), доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Зауваження:

1. У першому розділі цілком правомірно розглядається можливість застосування правознавчих підходів для тлумачення політико-інституційних відносин. Водночас автор не дає повного та недвозначного розмежування між цими методологічними підходами, які, на нашу думку, мають серйозні концептуальні розбіжності. Саме від них залежить, на нашу думку, більш повне розкриття модернізаційного потенціалу форм правління.

2. Дисертант наголошує на процесах внутрішньоінституційних та міжінституційних взаємодій, які ніби підмінюють формальні та офіційні

нормативні повноваження гілок влади в існуючих формах правління. Він наводить концепцію «глибинної держави» (deep state), але при цьому обмежено коментує конкретних акторів та конкретні кейси, де відображено, яким саме чином втілюється підміна конституційних взаємин та балансу між інститутами

3. У другому розділі роботи автор побіжно згадує про значення публічності та комунікаційних кампаній в рамках зміни форм правління, а також формування особливих позицій гілок влади, інших політичних інститутів тощо. Однак хотілося б побачити авторську позицію стосовно взаємозв'язку між публічною поведінкою, іміджевими акціями (зокрема голів держав, урядів, парламентів тощо) та міркуваннями або мотиваціями зміни балансу сил всередині форм правління. Це саме стосується й ініціювання реформ форм правління з боку політичних партій та громадськості, які в умовах конкурентної демократії досить часто здійснюють політико-технологічну PR-підготовку та комунікаційне забезпечення.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує АЛЕКСССНКУ Артему Ігоровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

(підпис)

Віталій КРИВОШЕЇН